

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHISINI IJODIY QOBILIYATINI RIVOJLANTIRISH OMILLARI

Diyora Timur qizi Axmatdjanova

Toshkent Kimyo Xalqaro universiteti 2-kurs magistranti.

Annotatsiya:

Ijodkorlik boshlang'ich sinf o'quvchilarining akademik va shaxsiy rivojlanishida hal qiluvchi rol o'ynaydigan hayotiy qobiliyatdir. Bu qutidan tashqarida fikr yuritish, yangi g'oyalar yaratish va muammolarga innovatsion yechimlarni topish qobiliyatini o'z ichiga oladi. Yosh o'quvchilarda ijodkorlikni rivojlantirish nafaqat ularning kognitiv qobiliyatlarini oshiradi, balki ularning hissiy farovonligi, ijtimoiy ko'nikmalari va umumiy o'sishiga yordam beradi. Bugungi shiddat bilan o'zgarib borayotgan dunyoda ijodkorlik har qachongidan ham muhimroq.

Kalit so'zlar: Ijodkorlik, boshlang'ich sinf, omil, qobiliyat, o'quvchilar, ijodiy faoliyat, tarbiyalash, qiziquvchanlik, ijtimoiy ko'nikma.

Kirish

Ijodkorlik - bu bolaning akademik va shaxsiy rivojlanishini sezilarli darajada yaxshilaydigan hayotiy qobiliyatdir. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijodkorlikni tarbiyalash uchun o'qituvchilar izlanish, qiziquvchanlik va o'z-o'zini namoyon qilishga undaydigan muhit yaratishlari kerak. Bu ijodiy faoliyatni o'quv dasturiga kiritish, xayoliy o'yinlar uchun imkoniyatlar yaratish va o'sish tafakkurini rag'batlantirishni o'z ichiga oladi. Bu orqali o'qituvchilar o'quvchilarning ijodiy salohiyatini rivojlantirishga, umrbod ta'lim va innovatsiyalar uchun asos yaratishga yordam berishi mumkin. Keyingi bo'limlarda biz boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijodkorlikni samarali rivojlantirishi mumkin bo'lgan turli strategiya va amaliyotlarni ko'rib chiqamiz. Bularga xayoliy o'yinlarni rag'batlantirish, san'atni o'quv dasturiga kiritish, muammolarni hal qilish faoliyatini targ'ib qilish va rag'batlantiruvchi o'quv muhitini yaratish kiradi. Ushbu yondashuvlarni amalga oshirish orqali o'qituvchilar o'z o'quvchilarining ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam berishlari va ularni kelajakdagi muvaffaqiyatlarga tayyorlashlari mumkin.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijodkorlikni rivojlantirishning bir necha samarali strategiyalari:

1. Xayoliy o'yinni rag'batlantirish-Xayoliy o'yin ijodiy rivojlanishning asosidir. O'quvchilarga rol o'ynash, hikoya qilish va tasavvurlarini qo'llash imkoniyatini bering. Qo'g'irchoq o'yinlari, kiyinish o'yinlari va uydirma stsenariylar kabi tadbirlar bolalarga turli nuqtai nazar va stsenariylarni o'rganish imkonini beradi va shu orqali ularning ijodiy fikrlashini kuchaytiradi. Xayoliy o'yinni rag'batlantirish. Tasavvuriy o'yin boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijodkorlikni rivojlantirishning asosidir. Bu bolalarga o'z fikrlari va his-tuyg'ularini o'rganishga, muammolarni hal qilish qobiliyatini rivojlantirishga va mavhum fikrlash qobiliyatini oshirishga imkon beradi. Mana, xayoliy o'yinni qanday samarali rag'batlantirish haqida batafsilroq ko'rib chiqamiz. Rol o'ynash bolalarga birovning o'rniga o'tishga va dunyoni boshqa nuqtai nazardan ko'rishga imkon beradi. Buni quyidagilar orqali osonlashtirish mumkin: Dramatik o'yin markazlari: sinfda oshxona, oziq-ovqat do'koni, shifokor kabineti yoki kosmik stantsiya kabi mavzular bilan joylarni o'rnatish. Bolalarni ushbu rollarga sho'ng'ishga yordam beradigan kostyumlar va rekvizitlar bilan ta'minlang.

Hikoyani takrorlash: Hikoyani o'qib bo'lgach, o'quvchilardan syujet va qahramonlarni sahnalashtirishni so'rang. Bu ularga hikoya tuzilishini tushunishga yordam beradi va turli belgilarni o'zida mujassam etganda hamdardlikni rag'batlantiradi. Hikoya - bu xayoliy o'yin uchun kuchli vositadir. Bu bolalarni o'z hikoyalarini yaratish va baham ko'rishga undaydi, ularning til va kognitiv qobiliyatlarini oshiradi. Hikoyalarni sinfga qanday kiritish mumkinligini ko'rib chiqadigan bo'lsak: Bunga birinchi navbatda, hikoya doiralarni tuzishni misol qilib olsak bo'ladi. Bunda o'quvchilarni aylanaga o'tirib, navbatma-navbat hamkorlikdagi hikoyaga jumlar qo'shishlarini so'rang. Bu mashg'ulot o'quvchilar bir-birining g'oyalariga tayangan holda tinglash va ijodiy fikrlashni rag'batlantiradi.

Rasmi ko'rsatmalarni misol qilsak, hikoya qilish uchun tasvirlardan foydalaning. Rasmni ko'rsatish va o'quvchilardan ko'rgan narsalari haqida hikoya yaratishni so'rang. Bu ularning tasavvurini uyg'otadi va kundalik narsalar va sahnalar haqida ijodiy fikrlashga yordam beradi. Keyingi bosqich hikoya kublari, bunda o'quvchilarga hikoya g'oyalarini yaratishga yordam berish uchun rasmlar yoki

so'zlar bilan zarlardan foydalaning. Ular zarlarni tashlashi va hikoya qilish uchun paydo bo'lgan tasvirlar yoki so'zlardan foydalanishlari mumkin.

O'quvchilarni ijodiy qobiliyatini rivojlantirishga qaratilgan ishonchli stsenariylar tuzish. Bunda o'ylab topilgan stsenariylar o'quvchilarni xayoliy o'yinga jalb qilishning yana bir samarali usulidir. Bu stsenariylar haqiqiy hayotiy vaziyatlarga yoki butunlay fantastik olamlarga asoslanishi mumkin. Qiziqarli taxminiy stsenariylarni qanday yaratish mumkin. Masalan sarguzasht muammolari. Sarguzasht stsenariylarini yarating, unda o'quvchilar tadqiqotchi, olimlar yoki sirlarni hal qiluvchi detektivlardir. Ular o'z tasavvurlari yordamida yengishlari kerak bo'lgan maslahatlar va qiyinchiliklarni taqdim eting. Masalan fantaziya dunyolari. O'quvchilarni noyob qoidalar, belgilar va sozlamalar bilan o'zlarining hayoliy dunyolarini yaratishga undash. Ular xaritalar chizishlari, hikoyalar yozishlari va o'zlarining xayoliy dunyolaridan sahna ko'rinishlari mumkin. Keyingisi kundalik vaziyatlar. Bunda bozorga sayohat, plyajda bir kun yoki bog'da sayr qilish kabi kundalik vaziyatlardan uydirma o'yin uchun mavzu sifatida foydalaning. Bu bolalarga xavfsiz, boshqariladigan muhitda ijtimoiy o'zaro munosabatlarni va muammolarni hal qilishda yordam beradi. O'quvchilarning ijodiy qobiliyatini rivojlantirishda qo'g'irchoq teatri va dramaning o'rni. Qo'g'irchoq teatri va drama hikoya qilish va rol o'ynash uchun aniq vositani taqdim etish orqali xayoliy o'yinni sezilarli darajada oshirishi mumkin. Qo'g'irchoq teatri va dramani birlashtirishning ba'zi usullari mavjud. Bularga qo'g'irchoq teatrini olsak, o'quvchilarni qo'g'irchoqlar va qo'g'irchoq teatri bilan ta'minlash. Ularni skriptlar va rekvizitlar bilan to'liq o'zlarining qo'g'irchoq tomoshalarini yaratishga undash. Ushbu faoliyat ularning hikoya qilish qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi va agar ular guruhlarda ishlasa, hamkorlikni rivojlantiradi.

Improvizatsiya: spontan va ijodiy fikrlashni rag'batlantirish uchun improvizatsiya dramatik o'yinlardan foydalanish. "Keyingi nima bo'ladi?" kabi harakatlar Bu erda o'quvchilar davom etayotgan hikoyani va xarakterdagi savollarga javob beradigan "Qahramonlar intervyulari" juda qiziqarli bo'lishi mumkin.

Drama mashg'ulotlari: Drama mashg'ulotlarini o'tkazish, unda o'quvchilar teatrning turli jihatlari, masalan, aktyorlik, rejissyorlik va sahna dizayni haqida

bilib olishadi. Bu ijodiy ifodani o'rganishning qiziqarli va keng qamrovli usuli bo'lishi mumkin.

O'qituvchilar xayoliy o'yinlar uchun turli imkoniyatlarni taqdim etish orqali boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga, ularning ijtimoiy ko'nikmalarini oshirishga va umumiy kognitiv rivojlanishiga yordam berishi mumkin.

O'quv dasturiga san'at fanini integratsiyalash. Ijodkorlikni rivojlantirish uchun boshlang'ich maktab o'quv dasturiga san'atni kiritish muhim ahamiyatga ega. Badiiy ta'lim o'z ichiga tasviriy san'at (chizmachilik, rasm, haykaltaroshlik), sahna san'ati (musiqqa, raqs, drama) va adabiy san'at (ijodiy yozish, she'riyat) kabi keng ko'lamli faoliyat turlarini qamrab oladi. Mana maktab o'quv dasturiga san'atni samarali kiritishning batafsil usullari. Bunda, chizish va bo'yash, kundalik san'at vaqti, o'quvchilarga rasm chizish yoki rasm chizish bilan shug'ullanish uchun har kuni vaqt ajratish. Rangli qalamlar, markerlar, akvarellar va akril bo'yoqlar kabi turli xil materiallarni taqdim etish. O'quvchilarni o'z tasavvurlari yoki real hayotdagi kuzatishlar asosida san'at yaratishga undash.

Tematik loyihalar: Fasllar, bayramlar yoki mashhur rassomlar kabi mavzular atrofida badiiy loyihalarni tashkil qiling. Bu o'quvchilarga turli xil badiiy uslublar va madaniy an'analarni o'rganishga yordam beradi.

San'at jurnallari: O'quvchilarni ijodiy g'oyalarni muntazam ravishda chizish va yozib olishlari mumkin bo'lgan badiiy jurnallarni saqlashga undash. Bu vizual fikrlash va ifoda etish odatini rivojlantirishga yordam beradi.

Haykaltaroshlik va 3D san'ati: Loydan modellashtirish: O'quvchilarga uch o'lchamli san'at yaratishga yordam berish uchun loydan modellashni joriy qilish.

Qayta ishlangan san'at loyihalari: Haykallarni yaratish uchun karton, shisha qopqoq va plastik butilka kabi qayta ishlangan materiallardan foydalanish. Bu atrof-muhitni muhofaza qilish va ijodkorlikni rivojlantirishga yordam beradi.

Hamkorlikdagi devoriy rasmlar: O'quvchilar birgalikda katta devor rasmlarini yaratish uchun ishlashga undash. Bu jamoaviy ishlashni rivojlantiradi va ularga individual hissalar qanday qilib yaxlit san'at asarini yaratishi mumkinligini ko'rishga imkon beradi. O'quvchilarning ijodiy qobiliyatini rivojlantirishda ijro san'atini o'rni. Bunda muntazam musiqa darslari: O'quvchilar qo'shiq aytish, asboblarni chalishni va asosiy musiqa nazariyasini tushunishni o'rganishlari

mumkin bo'lgan muntazam musiqa darslarini rejalashtirish. O'quvchilarni turli uslublar va madaniyatlar bilan tanishtirish uchun turli xil musiqiy janrlarni qo'shish.

Musiqa va harakat: raqs, ritmik qarsak chalish va tana perkussiyasi kabi harakatlar orqali musiqani jismoniy harakat bilan birlashtirish. Bu vosita mahoratini va musiqiy tushunchani oshiradi. Musiqa ijodi: O'quvchilarni o'zlarining qo'shiqlari yoki musiqiy kompozitsiyalarini yaratishga undash. Buni osonlashtirish uchun klaviatura, baraban va ksilofon kabi oddiy asboblarni taqdim etish. Raqs ustaxonalari: O'quvchilar balet, xip-xop, folklor va zamonaviy kabi turli xil raqs uslublarini o'rganadigan seminarlarni tashkil qilish. Bu ularga turli xil ifoda shakllarini qadrlashga yordam beradi. Xoreografiya loyihalari: O'quvchilarga o'zlarining raqs tartiblarini xoreografiya qilishlariga ruxsat berish. Bu ijodkorlikni, muvofiqlashtirishni va ishonchni rivojlantiradi. Raqsni o'quv rejasi bilan birlashtirish: raqsdan boshqa fanlarni o'rgatish uchun foydalaning, masalan, ilmiy tushunchalar yoki tarixiy voqealarni ifodalash uchun harakatdan foydalanish.

Xulosa

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijodkorlikni rivojlantirish ularning har tomonlama rivojlanishi uchun muhim ahamiyatga ega. O'quv dasturiga xayoliy o'yin, san'at, muammoni hal qilish faoliyati va rag'batlantiruvchi muhitni kiritish orqali o'qituvchilar tarbiyalovchi va dinamik o'quv muhitini yaratishi mumkin. O'sish fikrlash, qiziquvchanlik va hamkorlikni rag'batlantirish o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini yanada oshiradi. Texnologiyadan ijodiy foydalanish va o'quvchilarning ijodiy harakatlarini nishonlash ham ularning ijodiy izlanishlarga bo'lgan qiziqishi va ishonchini saqlab qolishning kalitidir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati:

1. **National Endowment for the Arts.** (2012). "The Arts and Achievement in At-Risk Youth: Findings from Four Longitudinal Studies." This report highlights the positive impact of arts education on student achievement and creative development. Link

2. **Robinson, K., & Aronica, L.** (2015). "Creative Schools: The Grassroots Revolution That's Transforming Education." Viking. This book discusses how schools can foster creativity in students and transform education to better meet the needs of the 21st century.
3. **Root-Bernstein, R., & Root-Bernstein, M.** (2013). "Sparks of Genius: The Thirteen Thinking Tools of the World's Most Creative People." Mariner Books. This book explores the thinking tools that creative individuals across various fields use and how these can be taught to students.
4. **Csikszentmihalyi, M.** (1996). "Creativity: Flow and the Psychology of Discovery and Invention." Harper Perennial. This book delves into the psychology of creativity and how educators can foster a state of flow in students to enhance creative output.
5. **Guilford, J. P.** (1950). "Creativity." *American Psychologist*, 5(9), 444–454. This seminal article introduces the concept of creativity in psychological research and its importance in education.

